

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפזן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמצאת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' כ"א אדר ב'-שבת כ"ז אדר ב' תשפ"ד

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

מסכת בבא מציעא ל"ב-ל"ה

שבוע פרשת שמייני

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

דף ל"ב ע"א

פרק וטען, פרק וטען, אפילו ארבעה וחמישה פעמים חייב, שנאמר עזוב תעזב. הלך וישב לו, ואמר הואיל ועליך מצוה, אם רצונך לפרוק פרוק פטור. שנאמר עמו. אם היה זקן או חולה חייב. מצוה מן התורה לפרוק, אבל לא לטעון. רבי שמעון אומר: אף לטעון. רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו אין זקוק לו, שנאמר תחת משאו משאו שיכול לעמוד בו.

אמרה התורה [שמות כ"ג, ה'] כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו, וכוונת התורה למצות פריקה, שמצוה מן התורה לעזור לחבירו לפרוק המשא מן הבהמה כשהיא רובצת תחת המשא. ובפרשת כי תצא [דברים כב, ד] כתיב לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו, וזו מצות טעינה, שמצוה מן התורה לעזור לחבירו להטעין המשא שנפלה מהבהמה, דנופלים בדרך משמע שגם המשא נפל בדרך וצותה התורה להקים המשא על הבהמה, ובפריקה עצמה יש מצות טעינה כשהוא פורק כל המשא מהחמור אם א"א באופן אחר כגון שנתקה המשא ממקומה ממילא דאחר כך צריך לקיים מצות טעינה, כמו שכתב הרמב"ם [הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק י"ג ה"א וב' והעתיקו בשו"ע ח"מ סימן ע"ב ס"א] מי שפגע בחבירו בדרך ובהמתו רובצת תחת משאה בין שהיה עליה משא הראוי לה בין שהיה עליה יתר ממשאה הרי זה מצוה לפרוק מעליה וזו מצות עשה שנ' עזוב תעזוב עמו. ולא יפרוק ויניחנו נבהל וילך אלא יקים עמו ויחזור ויטעון משאו עליה שנאמר הקם תקים עמו זו מצות עשה אחרת, ואם הניחו נבהל ולא פרק ולא טען ביטל מצות עשה ועבר על מצות לא תעשה שנאמר לא תראה את חמור אחיך.

לפיכך מי שפגע בחבירו בדרך ובהמתו רובצת תחת משאה בין שהיה עליה משא הראוי לה ובין שהיה עליה יותר ממשאה ה"ז מצות עשה לפרוק מעליה, וזה החידוש דלא אמרינן כיון שהניח עליה יתר ממשאה הרי מתחייב בעצמו, דאע"פ דהאמת כן הוא מ"מ חייבתו התורה דאולי בשגגה עשה כן, ועוד דבסוגיין תלו כל זה בשאלה אם צער בעלי חיים דאורייתא, והסכימו רוב הפוסקים דהוי מן התורה, לכן מצוה להצילן מצערן. אמנם מיעטה התורה אופנים שבהם הוא פטור ממצוה זו, כגון שדרך הבהמה זו לרבוץ תחת משאה תמיד, או שהיא עומדת תמיד תחת משאה, אינו חייב במצות פריקה, כמו שדרשו חז"ל בסוגיין שנאמר רובץ כלומר במקרה, ולא רבצן, שהרגילו בכך, דהבעלים מזידים הם להנהיג בחמור כזה. אמנם כתב הגר"א [ס"ק א'] דאף על גב דמטעם מצות פריקה פטור, מ"מ משום צער בעלי חיים חייב בפריקתה.

כשסייעו לפרוק המשא לא יניחנו על הדרך אלא יקים עמו ויחזור ויטעון משאו עליה, אמנם אף דלענין פריקה אין חילוק בין אם היה יותר מכדי משאו לאם לא, לענין טעינה אם היה יתר על משאה יניח כדי משאה ולשאר המשא יחזרו הבעלים אחר חמור אחר, וכן מי שפגע בחבירו בדרך שנפלה המשא מחמורו על הקרקע צריך לסייעו להטעין המשא על הבהמה ואם הניחו ולא טען עבר על מצות לא תעשה וביטל מצות עשה, ואם בא לידו מצות פריקה ולא פרק ולא טען עבר על שני מצוות עשה דעזוב תעזוב והקם תקים וביטל מצות לא תעשה דלא תראה.

ומבואר בסוגיין דמצוה מן התורה לפרוק עמו בחינם כמו באבידה, אבל לטעון עליו ה"ז מצוה ונוטל שכרו כפועל, מיהו גם בפריקה אם יש לו היזק בזה ישלם לו כמ"ש באבידה.

כולל ומכון ראש פינה:

ומכפילות הלשון עזוב תעזוב הקם תקים למדו חז"ל דפרק וטען וחזרה ונפלה חייב לפרוק ולטעון פעם אחרת אפילו מאה פעמים, לפיכך כשפרק וטען צריך לילך עם בעל החמור ולדדות עמו עד פרסה, ויש אומרים עד מיל, ולמה צריך לדדות דשמא יתקלקל, אלא אם כן בעל המשא אומר איני צריך לך. אמנם בעד הדידוי צריך לשלם לו ואינו מחוייב לעשות זה בהנבם.

ואמרה התורה בהשבת אבידה [שמות כ"ג, ד']. כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה השב תשיבנו וכו', ומזה למדנו מאימתי מתחייב לפרוק ולטעון עמו, משיראהו ראייה קרובה שהיא כפגיעה שהרי נאמר כי תראה ונאמר כי תפגע, וכמה שיעור זה שיערו חכמים שיהיה ביניהם רס"ו אמות וב' שלישי אמה שהוא אחד משבעה ומחצה במיל, ואם היה רחוק ממנו יותר מזה אינו זקוק לו. מיהו בפריקה נראה מדברי רמ"א [סעיף ט'] דחייב משום צער בע"ח, ונ"מ דיכול לקבל שכר ע"ז:

ומה שאמרנו שמצוה לפרוק עם הבעלים, באמת הוא הדין אם מצא בהמת חבירו רבוצה אף על פי שאין הבעלים עמה מצוה לפרוק מעליה ולטעון עליה, שנאמר עזוב תעזוב הקם תקים מכל מקום בין שיש בעלים ובין שאין בעלים, א"כ למה נאמר עמו, מזה דרשו חז"ל שאם היה בעל הבהמה שם והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו הואיל שעליך מצוה אם רצית לפרוק פרוק לבדך ה"ז פטור, אמנם זה דוקא ביכול לסייע בזה, אבל אם היה בעל הבהמה זקן או חולה חייב השני לפרוק ולטעון לבדו ואינו מחוייב לשכור פועלים כיון שהתורה חייבתו לזה שפגע בו [מבואר בסוגיא].

וכתב ערוך השלחן דבכל זה יש נפקא מינה לזמנו שהיו נוסעים ומוליכים משא בעגלה והסוס קשור בהעגלה, דאם פגע בעגלה שנשקעה ברפש וטיט מחוייב לסייע להעגלון לפרוק המשא ולהוציא את העגלה והסוס למקום יבשה, וזהו מצות פריקה, ואחר כך להטעינו כראוי. וכן אם נפלה המשא מהעגלה מחוייב לסייע להטעינו וזהו מצות טעינה. וכן אם נשברה אופן מהעגלה או היד שהאופן מתגלגל בו מחוייב לסייע ולתקן בכל מה דאפשר וללוותו מעט שיראה שהולכת יפה וזהו ג"כ ממצות פריקה וטעינה. והוא הדין לזמנינו באנשים המוליכים עגלות קניות וכו' או נושאים משא ונקרעו סלי הקניות או השקיות וכו' שיש בזה מצוה הנ"ל, והוא הדין לכלי רכב אחרים, דלא נאמרה מצוה זו רק בחמורים [רק דבעלי חיים יש גם ענין צער בעלי חיים כמבואר].

ואמרו חז"ל בסוגיין דאם היה כהן והבהמה רובצת בין הקברות אינו רשאי לטמא את עצמו בשביל פריקה וטעינה, וכן אם היה זקן תלמידי חכמים או עשיר או מכובד שאין דרכו לפרוק ולטעון הואיל שאינו לפי כבודו פטור, ובה נאמר וחדלת מעזוב לו, כלומר פעמים שתחדל, וזה

הכלל, כל שאילו היתה שלו היה פורק וטוען חייב גם בשל חבירו וכל שבשלו לא היה פורק וטוען פטור גם בשל חבירו, כנ"ל במציאה. ואם היה חסיד ועושה לפניו משורת הדין אפילו היה הנשיא הגדול וראה בהמת חבירו רובצת תחת משאה, אפילו של תבן ושל קנים ועצים וכיוצא בהם פורק וטוען עמו, ויש חולקין בזה כמו שהבאנו לעיל בהלכות אבידה, ובמקום צער בעלי חיים יש להחמיר [עי' סמ"ע]:

וכתבו הרמב"ם והש"ע בהמת גוי והמשא של ישראל, אם היה הגוי מחמר אחר בהמתו אינו זקוק לה, ואם לאו חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה של ישראל והמשוי של גוי חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל. אבל בהמת גוי ומשאו אינו חייב להטפל בו אלא משום איבה. וכתב הרמ"א די"א דלפרוק חייב אפילו אין הגוי שם משום צער בעלי חיים דהוי דאורייתא, וכן בכל מקום דפטור לפרוק מ"מ משום צער בעלי חיים מיהו חייב, ונ"מ שיכול לקבל שכר.

השונא האמור בתורה לא מגוי הוא אלא מישראל, והיאך יתכן שיהיה לו שונא והכתוב אומר [ויקרא י"ז, יז] לא תשנא את אחיך בלבבך, ולא מסתבר שדברה התורה בעבריינים. אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר, שהרי מצוה לשנאותו עד שיעשה תשובה וישב מרשעתו, ומכל מקום על פי שעדיין לא עשה תשובה, אם מצאו נבהל במשאו מצוה לטעון ולפרוק עמו ולא יניחנו, שמא ישהה בשביל ממנו ויבא לידי סכנה, והתורה הקפידה על נפשות מישראל בין רשעים בין צדיקים מאחר שהם נלוים אל ה' ומאמינים בעיקר הדת, שנאמר [יהווקאל לג, יא] אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחי [כל זה לשון הרמב"ם רוצח פי"ג הי"ד].

ואמרו בגמרא אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכופף את יצרו, דהיינו הפוגע בשנים, אחד רובץ תחת משאו ואחד צריך להטעינו, מצוה לפרוק תחלה משום צער בעלי חיים ואחר כך טוען השני. במה דברים אמורים כשהיו שניהם אוהבים לו או להיפך, אבל אם אחד היה שונא ואחד אוהב מצוה לטעון עם השונא תחלה כדי לכופף יצרו הרע. וכתב הנמוקי יוסף, כתב הרמב"ן ז"ל דלאו היינו שונא דקרא, דהא אוקימנן בפרק ערבי פסחים [ק"ג ע"ב] כגון דחזא ביה דבר ערוה יחידי דמצוה לשנאותו, ולמה יכופף את יצרו, אלא הכא בשונא דעלמא עסקינן שעובר על לא תשנא. אבל התוספות שם כתבו, מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאותו, וי"ל כיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב (משלי כז) כמים הפנים לפניו כן לב האדם לאדם, ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה, ושייך כפיית יצר. ע"כ. ואם כן פליגי הלכה למעשה אם בעבריין אמרינן דהוא קודם משום כפיית היצר.

מגרע השכירות שרבו קיבל שלא תהא אבידתו קודמת אבל בכבודו ומוראו של רבו חייב אף על פי שרבו קיבל שכירות בעדו, דסוף סוף קיבל תורה ממנו.

ובמה שאמרו היה אביו ורבו נושאין משוי מניח של רבו ואחר כך מניח של אביו. כתב הבן יהודע, הקדים במאמר הזה אביו קודם, באומרו היה אביו ורבו, ללמד אע"פ שהיה אביו ראשון ורבו אחריו, דנמצא הוא קרוב לאביו יותר מרבו, עם כל זה מניח של רבו ואחר כך של אביו.

ויש עוד לדקדק מדוע היה צריך לנקוט שלשה אופנים אלו, אבידה ומשוי ושביה, תסגי בחדא. וכתב הבן יהודע דנראה לומר דאי אשמעינן במשוי בלבד, הוה אמינא דוקא בדבר זה שהוא נוגע לגוף, דהמשוי הוא צערא דגופו, צריך להקדים את רבו, אבל אבידה שהיא הפסד ממון שהוא חיצוני, אין נוהג בה דין קדימה, ומה שירצה יעשה, לכך אשמעינן דין זה באבידה גם כן, אי נמי הוה אמינא באבידה יש טעם לומר דיקדים את אביו, מפני דאחר כך יהיה ממון זה שלו שירש אותו מאביו, ולכן חשיב מעתה ממון זה שלו, וקיימא לן בממון שלו הוא קודם לרבו, לכך אשמעינן דין זה באבידה גם כן רבו קודם. ובזה ניחא לתרץ דקדוק אחר, דאמאי נקיט זה דשלו קודם גבי אבידה בלבד, ולא נקיט לה גבי שביה גם כן, ובזה ניחא דזכר דין זה גבי אבידה, לאשמעינן הטעם דהוצרך לפרש דין דאבידה, משום האי רבותא.

ואי אשמעינן דין האבידה בלבד, הוה אמינא דוקא אבידה שהוא פסידא דלא הדר עשו לרבו דין קדימה, אבל משוי דאין כאן פסידא אלא רק צער בעלמא, והוא דבר עובר, לא חשו לעשות בזה דין קדימה לרבו, אלא מה שירצה יעשה, לכך אשמעינן דין זה במשוי גם כן דיקדים את רבו. ואי אשמעינן באבידה ומשוי בלבד, הוה אמינא בשביה צריך שיקדים אביו, משום דאם יקדים רבו יצא מזה לזות שפתים, דהשביה גלויה וידועה לרבים, ולא ידעי שזה רבו, אך יודעים שזה אביו, וכשיראו שהוא אינו פודה את אביו, אלא פודה אדם אחר, יאמרו זה שונא את אביו, או יודע שאמו זנתה, ואין זה אביו בודאי, אבל השבת אבידה ומשוי, אין מעשים אלו גלויים וידועים לאחרים, ואם יתעסק באבידת רבו, ולא יתעסק באבידת אביו, וכן אם יניח משוי של רבו, ואינו מניח של אביו, מי יודע מה שעשה, על כן יקדים את רבו, ולכך אשמעינן דין זה בשביה גם כן דיקדים את רבו:

מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם ואמר רב יהודה אמר רב כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך:

ובשולחן ערוך [חושן משפט סימן רס"ד סעיף א'] הביא גם כן להלכה, ואף על פי כן יש לו לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק ולומר שלי קודם, אם לא בהפסד מוכח [פירוש, מפני דבכל דבר הצלת ממון חבריו יכול אדם למצוא לו צד היתר

ולענין צער בעלי חיים הנידון בגמרא, כתב הנמוקי יוסף, כתבו הגאונים ז"ל ורב אלפס ז"ל כרבא דאמר צער בעלי חיים דאורייתא, מיהו דוקא בצער גדול, אבל צער מועט לא. ואי תימא וכיון דצער בעל חוב דאורייתא זקן ואינה לפי כבודו למה אינו פורק, תירץ הרמב"ן ז"ל דעשה דכבוד תורה עדיף. ולר"ן לא נראית סברא זו, דזקן לאו דוקא קנה חכמה לבד קא אמרינן, דה"ה למכובד דאמרינן כל שבשלו פורק וטוען בשל חבריו נמי. אלא הטעם כאן הוא כיון דצער בעלי חיים הותר לתשמישן של בני אדם כל שכן לכבודם בשב ואל תעשה דגדול כבוד הבריות:

דף ל"ג ע"א

אבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת, אבידתו ואבידת רבו שלו קודם. אבידת אביו ואבידת רבו של רבו קודמת, שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו חכם של אביו קודמת. היה אביו ורבו נושאין משאוי מניח את של רבו, ואחר כך מניח את של אביו. היה אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו. ואם אביו חכם פודה את אביו ואחר כך פודה את רבו.

וכתב הרמב"ם [פ"ה מהלכות תלמוד תורה ה"א] ראה אבידת אביו ואבידת רבו של רבו קודם לשל אביו אביו ורבו נושאים במשא מניח את של רבו ואחר כך מניח את של אביו אביו ורבו שבויים בשביה פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו ואם היה אביו תלמידי חכמים פודה את אביו תחלה וכן אם היה אביו תלמידי חכמים אף על פי שאינו שקול כנגד רבו משיב אבדתו ואחר כך משיב אבידת רבו. עכ"ל. ומלשון הרמב"ם בכאן מבואר דבכל אלו אף שאביו אינו שקול כרבו אביו קודם וזה שכתב הך דאע"פ שאינו שקול באבידה לרבותא דאפילו במילתא דמונא לא בעי שקול כ"ש בפדיון דאיכא סכנת נפש. אבל בפ"ב מאבידה כתב בעצמו דבאבידה אין אביו קודם אלא אם כן שקול כרבו, ע"ש, וכן הוא דעת הרא"ש והטור בס"ס זה, וביארו הטעם דלענין פדייה שיש סכנת נפשות אביו קודם אפילו אינו שקול כרבו, אבל בממון צריך דווקא שקול. והמחבר [יו"ד סימן רמ"ב סעיף ל"ד] פסק כהרמב"ם והרמ"א פסק כהרא"ש והטור דס"ל דפירוק משאו דומה לפדייה וחמירא מאבידה, וצ"ל הטעם משום דיש בזה צערא דגופא [ט"ז סק"ט] ואולי יכול לבא לידי סכנה ג"כ [לח"מ], אך מדברי הרמב"ם נראה דזה דמי לאבידה.

וכל מה שאמרנו שאבידת רבו קודמת וכו' הוא דוקא ברבו מובהק שרוב חכמתו ממנו, וכתב הרמ"א בשם ספר חסידים [סימן תקפ"ה] ד"א הא דרבו קודם לאביו היינו שלומד עמו בחנם אבל אם אביו שוכר לו רבו ומלמדו אביו קודם לכל דבר, וכן נראה עיקר. וכן אחר שנתן שכירות לרבו בעדו אז אבידת בעל הנותן קודמת לרבו. וכתב ערוך השלחן דמשמע להדיא דרק לענין זה

ולומר אני קודם לילך ולטרוח על שלי פן אפסיד חובי או אתבטל ע"י השבחה זו מעסק פלוני שיהיה לי מזה ריוח ממון, משו"ה קאמר דזה לא יעשה אם לא בהפסד המוכח והברור. סמ"ע]. ואם תמיד מדקדק, פורק ממנו עול גמילות חסדים וסוף שיצטרך לבריות. ע"כ. ונקט לשון תמיד מדקדק, דזה עיקר הקפידא דאז פורק ממנו עול גמילות חסדים.

וכתב שם עוד הסמ"ע, דעל זה נאמר [משלי י"ב] מגורת רשע תבואנו, כהאי שפורק ממנו עול מצוות מפני שירא לנפשו פן יבוא בעסקו במצוה לידי הפסד ממון, אז יבוא לידי הפסד, וגם כתבתי בפרישה דעל זה שייך לומר לשון המורגל בפומי דאינשי דקדוק עניות, שהמדקדק בכל אלה יבוא לידי עניות:

ועל מה שאמרו כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך כתב הבן יהודע, נראה הכונה, על פי המעשה שכתב הרב מהר"א הכהן ז"ל, באחד שהיה לו אב זקן, ולא היה חש עליו להביאו בתוך ביתו להאכילו ולהלבישו, אלא היה הזקן הזה דר עם העניים שבעיר, ויהי היום בימי הקור היה הזקן יושב עם העניים ברחוב העיר, ויעבור שם בן בנו של הזקן ויתחנן הזקן אל בן בנו, ויאמר לו ראה איך הקור רב ועצום והוא ערום בתוקף הקור, על כן יאמר לאביו שישלח לו בגד להתכסות בו, וללבושו בימי הקור הזה, וילך הבן ויספר לאביו מה שאמר לו זקינו, ויאמר לו תעלה אל העליה ותמצא בגד תלוי ביתך, תקח אותו ותוליך אותו לזקינד, ויעלה הבן אל העליה, וימצא בגד ישן נושן שיש בו כמה קרעים, ויחר לו מאד על הדבר הזה, ויקח מספרים ויחתוך הבגד לארכו לחצאין שוים, ועל ידי כך נתעכב בעליה, ויצעק אביו למה נתעכבת, ומה תעשה שם, ואחר שקרא עליו כמה פעמים ירד הבן מן העליה ובידו חצי בגד, ויאמר לו אביו למה חתכת את הבגד לחצאין, ומה תעשה בחצי האחד, ויאמר לו החצי השני הצגתיו בשבילך, כי אחר שתזקין אוציא אותך מן הבית הזה, ובעל כרחך תשב עם העניים, ובימי הקור כשתבקש ממני בגד ללבוש, אשלח לך זה החצי הנשאר פה, כי מעשה אבות יעשו בנים, וכמו שאתה מתנהג עם אביך, כן אני אתנהג עמך. ויבוש האב ויכלם, וידע כי חטא חטאה גדולה בזה בכבוד אביו, והרגיש שאחרי זה גם עליו יעבור כוס זה של הבזיון, והלך אצל אביו ובקש ממנו מחילה, והביאו לביתו. ובוזה פירש הרב הנזכר עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם [משלי י"ז]. פירוש עטרת זקנים הוא כבוד שלהם בא להם ע"י בני בנים, אך תפארת זה של הבנים שגרמו עטרת הכבוד לזקנים באה מכח אבותם, שאם לא היה האב מטה אוון לדברי בנו בדברים אלו מה תועלת היה יוצא מהם לזקיננו, עד כאן דבריו.

והנה כמו מאמר הבן לאביו, כן הוא מאמר חז"ל כאן, שאמרו כל המקיים בעצמו כך, לדחות של אביו ושל רבו, ולהקדים את שלו, הנה לסוף יזדמן לו כך, כאשר יהיה לו

עצמו אבידה יקדימו בניו או תלמידיו את שלהם על שלו, והמתנהג לפנים משורת הדין להקדים של רבו ושל אביו על שלו, אז ימצא אחרי זה כשיבא לידי דבר זה שיקדימו בניו או תלמידיו את שלו על שלהם:

אמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה, וקורעין זה על זה.

כתב בספר בניהו בן יהודע, נראה לפרש הטעם דחכמים שבארץ ישראל עושין הידור זה לזה, ואין עומדין מלא קומתם, ושל בבל עומדין מלא קומתם, וכן לקרוע זה על זה, מפני כי תלמידי חכמים שבבבל מחמת חריפותם מקשים זה לזה ונלחמים ממש זה עם זה, וכמ"ש בגמרא [סנהדרין כ"ד ע"א] חובלים אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה, והרואה אותם נלחמים זה עם זה חושב שהם שונאין זה את זה, אך באמת את זהב בסופה, ולכן כדי שלא יחשבו העולם שהם שונאין זה את זה, ומזלזלים זה את זה לכך עושין כבוד גדול זה לזה בקימה, לעמוד מלא קומתם כדי להראות שהם אוהבים זה את זה, ומייקרים זה לזה, אך בארץ ישראל דנוחין זה לזה בהלכה אין צריכין לברר אהבתם ע"י קימה וכיוצא.

ובני יידי כה"ר יעקב נר"ו פירש הטעם כי אמרו בגמרא מפני מה תלמידי חכמים שבבבל מצויינים, פירוש מלובשים בגדים חשובים, מפני שאינם בני תורה, ופירשו המפרשים ז"ל מפני דאנשי בבל אינן בני תורה, ואין יודעים יקר החכמה כדי לכבד התלמידי חכמים, לכך לובשים בגדים חשובים כדי שיכבדום מחמת מלבושם, ור"י אמר מפני שאינם בני מקומן, ולכן אין ההמון מכירים בהם כדי לכבדם בכבוד תלמידי חכמים, ולפי זה בין לטעם זה בין לטעם זה מובן הטעם למנהגם, דקמים זה בפני זה וקורעין זה על זה, מטעם כי המון העם אין מכירים אותם הן מצד שהם מאנשי עיר אחרת, הן מצד דהמון העם אינם בני תורה, ולכן מכבדים זה את זה כבוד גדול כדי שיתכבדו לפני המון העם, מה שאין כן חכמי ארץ ישראל אין צריכים לכך, כי הם בני מקומן, וגם המון העם יודעים יקר החכמה ויכבדום, עד כאן דבריו נר"ו:

קבעי מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו מאי אמר ליה חסדא חסדא לא צריכנא לך את צריכת לי עד ארבעין שנין איקפדי אהדדי ולא עיילי לגבי הדדי יתיב רב חסדא ארבעין תעניתא משום דחלש דעתיה דרב הונא יתיב רב הונא ארבעין תעניתא משום דחשדיה לרב חסדא.

ומדוע ישבו ארבעים תעניות דוקא, כתב המהרש"א משום דאמרינן פרק חלק כל המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחר שכינה, ומצינו בשכינה שהיו ישראל נזופין מ' שנה במדבר על שהרהר אחר השכינה ומזה יתבי מ' תעניות יום לשנה. וק"ל:

וּכְתַב הַבֵּן יְהוּדֵעַ, דְּצָרִיךְ לַחֲבֵר מִלּוֹת אֶת צְרִיכַת לִי עַד אַרְבַּעִין שָׁנִין, וְכ"כ בְּשִׁיטָה מְקוּבָצֶת. אֵךְ יֵשׁ מִפְרָשִׁים מַחֲבָרִים עַד אַרְבַּעִין שָׁנִין עִם אִיקְפָּדֵי אַהֲדָדִי, וְצָרִיךְ לַהֲבִין לְפִירוּשׁ זֶה אֵיךְ יְצוּיֵר שִׁישְׁאָרוֹ בְּהַקְפָּדָה אַרְבַּעִים שָׁנָה, וְלֹא נִזְדַּמְן שֶׁהֶרְגִישׁ רַב הוֹנָא דְרַב חֲסֵדָא לֹא נִתְכוּוֹן לַכֵּךְ. וְנ"ל דְּלַעוֹלָם אַחֵר שְׂאֵמֵר רַב הוֹנָא לְרַב חֲסֵדָא לֹא צְרִיכָנָא לֵךְ אֶת צְרִיכַת לִי, הִגִּיד לוֹ רַב חֲסֵדָא בְּאִמִּיתוּת שְׂלֹא כֵךְ הִיתָה כּוֹוֹנָתוֹ, וְלֹא נִשְׂאָר בְּלִבּוֹ שֶׁל רַב הוֹנָא כְּלוּם, אֵךְ נִוֹלַד מִזֶּה דְעַד אַרְבַּעִין שָׁנִין הִקְפִּידוּ שְׂלֹא יֵלֵךְ זֶה אֲצֵל זֶה, כִּי רַב הוֹנָא אַחֵר שִׁידַע שֶׁחֲשַׁד אֶת רַב חֲסֵדָא בְּאוֹתוֹ דְּבַר, הִקְפִּיד שְׂלֹא יִבֵּא לְבֵיתוֹ שֶׁל רַב חֲסֵדָא, כְּדִי שְׂלֹא יִדְבַר עִמּוֹ דְּבַר, דְּחַשׁ אוֹלִי יִזְדַּמְן שִׁידְבַר דְּבַר דְּמִשְׁתַּמַּע לְתַרִי אֲנָפִי, וְיִהִיָּה חוֹשְׁדוֹ הַפֵּךְ הָאֵמֶת, כְּאִשֶׁר חֲשַׁדוֹ בְּדְבַר זֶה, וְכֵן רַב חֲסֵדָא הוּא הִקְפִּיד שְׂלֹא יֵלֵךְ לְבֵית רַב, כִּי חַשׁ אוֹלִי יִזְדַּמְן שִׁידְבַר דְּבַר בְּשׁוּגַג שִׁיְהִיָּה נַחֲלֵשׁ בּוֹ דַּעַת רַב הוֹנָא כְּאִשֶׁר נַחֲלֵשׁ בּוֹזֵה הַרְבֵּה, וְלַכֵּךְ הֶרְחִיקוּ עֲצָמָן זֶה מִזֶּה, וְלַעוֹלָם דְּבַר זֶה עֲצָמוֹ שֶׁל הַחֲשַׁד יֵצֵא מְלִבּוֹ שֶׁל רַב הוֹנָא תִּיכְפָּ, כִּי יִדַּע דְּרַב חֲסֵדָא דְּבַר לְפִי תוֹמוֹ וְלֹא נִתְכוּוֹן כְּאִשֶׁר חֲשַׁב הוּא:

תְּנוּ רַבָּנִין הַעוֹסְקִין בְּמִקְרָא מְדָה וְאִינָה מְדָה, בְּמִשְׁנָה מְדָה וְנוֹטְלִין עֲלֶיהָ שִׁכְרָ, בְּתַלְמוּד אֵינן לֵךְ מְדָה גְדוֹלָה מִזֶּו, וְלַעוֹלָם הוּי רִץ לְמִשְׁנָה יוֹתֵר מִן הַתַּלְמוּד. הָא גּוֹפֵא קִשְׁיָא אֲמַרְתָּ בְּגַמְרָא אֵינן לֵךְ מְדָה גְדוֹלָה מִזֶּו וְהִדְרָא אֲמַרְתָּ וְלַעוֹלָם הוּי רִץ לְמִשְׁנָה יוֹתֵר מִן הַגְּמָרָא.

כְּתַב הַמַּהֲרָש"א, מֵלֵת מְדָה הוֹנָח שִׁיתְנַהֵג בַּה אָדָם בְּמִדָּה זֹ, וְהוּא מְבוֹאֵר ע"פ מַה שְׂכַתְבַּת הַרְמַב"ם בַּפ"א מִהַלְכוֹת תַּלְמוּד תוֹרָה אַהֵא דְאִמְרִינָן שִׁישְׁלֵשׁ אָדָם לִיְמוֹדוֹ בְּתוֹרָה וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד, בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּתַחֲלִילַת לִיְמוֹדוֹ שֶׁל אָדָם, אֲבָל כְּשִׁיגְדִיל בַּחֲכָמָה וְלֹא יֵהָא צְרִיךְ לוֹ לְלַמּוּד תוֹרָה שְׂבַכְתָּב כּו' יִקְרָא בְּעֵתִים מְזוּמָנִים תוֹרָה שְׂבַכְתָּב כּו' וְיִפְנָה כָּל יְמֵי לְתַלְמוּד לְפִי רוּחַב לְבוֹ וְיִשׁוּב דַּעַתוֹ. עַכ"ל.

וְלִזֶּה אֲמַר דְּמִקְרָא מְדָה וְאִינָה מְדָה, שְׂאִינָה נוֹהַגַת בְּמִדָּה רַק זְמַן מוֹעֵט מִשְׁנוֹת אָדָם, דְּהֵיִינוּ עַד י' לְמִשְׁנָה. וְאִמַר לְהוֹסִיף בְּמִשְׁנָה שֶׁהִיא מְדָה נוֹהַגַת יוֹתֵר זְמַן אַרוּךְ בְּגִדְלוֹת אָדָם, אֲבָל לֹא בְּתַלְמוּד, וְעַל כֵּן אֲמַר בְּמִשְׁנָה שְׁנוֹטְלִין עֲלֶיהָ שִׁכְרָ, לְפִי שֶׁעִיקַר לִיְמוּד הַמִּקְרָא בְּקִטְנוּת עַד י' שְׁאִין לְקַטֵּן שִׁכְרָ לִיְמוּד כְּגִדּוֹל הַמִּצְוָה בַּה, מַה שְׂאִין כֵּן בְּמִשְׁנָה שֶׁהִיא בְּגִדְלוֹת עַד ט"ו שָׁנִים לְתַלְמוּד. וְאִמַר בְּתַלְמוּד שְׂאִין לֵךְ מְדָה גְדוֹלָה מִזֶּו שֶׁהִיא נוֹהַגַת כָּל יְמֵי חַיֵּי אָדָם וְכַמ"ש הַרְמַב"ם. וְכֵן שְׁנִינוּ בְּאִבּוֹת, אֲמַר בְּתַחֲלִילַת בֵּן ה' לְמִקְרָא בֵּן י' לְמִשְׁנָה עַד בֵּן ט"ו לְתַלְמוּד כּו', וְבִתֵּר הִכִּי תִנִּי בֵּן בְּג בַּג אֲמַר הַפּוּךְ בַּה כּו' וְסִיב וּבְלָה בַּה וּמִינָה לֹא תִזְוַע שְׂאִין לֵךְ מְדָה טוֹבָה הִימְנָה, דְּהֵיִינוּ שֶׁהִיא נוֹהַגַת כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ.

וְע"פ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲמַר הָא גּוֹפֵא קִשְׁיָא, אֲמַרְתָּ בְּתַלְמוּד אֵינן לֵךְ מְדָה גְדוֹלָה מִזֶּו שְׁנוֹהַגַת כָּל יְמֵי חַיֵּי אָדָם, וְאִמַרְתָּ וְלַעוֹלָם הוּי רִץ לְמִשְׁנָה יוֹתֵר מִן הַתַּלְמוּד. וּמִשְׁנֵי בִימֵי רַבִּי נִשְׁנִיתָ מִשְׁנָה זֹ הַתַּלְמוּד אֵינן לֵךְ מְדָה גְדוֹלָה מִזֶּו, וְהִיוּ סוֹבָרִים דְּמְדָה זֹ הַנּוֹהַגַת אַף בְּנַעֲרוֹת וּשְׂבָקוֹ כּוֹלֵי עֲלָמָא כּו', דְּהֵיִינוּ אַף הַנַּעֲרִים שְׂלֹא הִגִּיעוּ עַדִּין לְט"ו שָׁנִים וְלְרוּחַב לֵב לְתַלְמוּד כַּמ"ש הַרְמַב"ם, שְׂבָקוֹ הַמִּשְׁנִיּוֹת וְאִזְלוּ לְלַמּוּד בְּתַחֲלִיל תַּלְמוּד. הִדְרָא דְרִשׁ לְהוֹ הוּי רִץ לְמִשְׁנָה כּו', הַלִּיְמוּד שֶׁל הַקְּטָנִים שֶׁהוּא בְּמַרוּצָה, כְּדִאֲמַרִּין פֶּרַק נַעֲרָה, כָּל הַמְּכַנִּים אֶת בְּנֵי פָחוֹת מִבֵּן ו' חֲבִירֵי רִצִּין אַחֲרֵי לְהִיּוֹת פִּקְחִין בְּתוֹרָה כְּמוֹתוֹ וְאִינן מְגִיעִין לְמַעֲלָתוֹ, וְכֵן הוּא גַם לִיְמוּד הַנַּעֲרוֹת שֶׁהוּא יוֹתֵר בְּמַרוּצָה מְלִיְמוּד הַזְּקֵנָה, דְּבַקְטָנוֹת וְנַעֲרוֹת נִרְאָה בְּמַהֲרָה וּבְזְמַן מוֹעֵט שְׂבַח הַקְּטָן וְהַנַּעֲרָה וְהַצְּלַחְתּוֹ בְּלִיְמוּדוֹ, גַם הַלִּיְמוּד בְּעֲצָמוֹ הוּא אִזְ בְּמַרוּצָה שְׂאִין צְרִיךְ לְמִקְרָא וְלְמִשְׁנִיּוֹת יִשׁוּב דַּעַת כַּמ"ש הַרְמַב"ם, וְע"כ אֲמַר הוּי רִץ לְמִשְׁנָה, דְּכָל זְמַן לִיְמוּד הַרִּיצָה דְּהֵיִינוּ בְּנַעֲרוֹת יִהִיָּה בְּמִשְׁנָה וְלֹא בְּתַלְמוּד, שְׂעַדִּין לֹא הִגִּיעַ אִזְ לְמַעֲלָה זֹ שְׂצָרִיךְ בַּה יִשׁוּב דַּעַת וְדו"ק:

וּמַעִין מַה שְׂכַתְבַּת הַמַּהֲרָש"א דְּלִשׁוֹן רִיצָה שִׁיךְ עַל הַמִּשְׁנִיּוֹת כַּנ"ל, כְּתַב גַּם הַבֵּן יְהוּדֵעַ וּז"ל, נ"ל דְּנִקְיֵט לִשׁוֹן רִץ לְלַמְדֵינוּ כִּי לִיְמוּד הַמִּשְׁנָה שֶׁהוּא רַק גִּירְסָא יוֹכֵל לְלַמְדוֹ בְּמַהֲרָאוֹת, מַה שְׂאִין כֵּן הַתַּלְמוּד שֶׁהוּא בְּסַבְרָא, צְרִיךְ לְהִיּוֹת בּוֹ מְתוּנִי, וְלֹא יִתְנַהֵג בְּמַרוּצָה.

דף ל"ג ע"ב

מֵאִי דְרוּשׁ כְּדִדְרִישׁ רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֲלַעָאי מֵאִי דְכְּתִיב הַגֵּד לְעַמִּי פְשַׁעַם וְלְבֵית יַעֲקֹב הַטְּאֵתָם הַגֵּד לְעַמִּי פְשַׁעַם אֵלּוֹ תַלְמִידֵי חֲכָמִים שְׂשַׁגְּנוֹת נַעֲשׂוֹת לָהֶם כְּזִדּוֹנוֹת וְלְבֵית יַעֲקֹב הַטְּאֵתָם אֵלּוֹ עַמִּי הָאֲרִץ שְׂזִדּוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת לָהֶם כְּשַׁגְּנוֹת וְהֵיִינוּ דַתְנָן רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר הוּי זֶהִיר בְּתַלְמוּד שְׂשַׁגְּנוֹת תַּלְמוּד עוֹלָה זְדוֹן.

וְכַתַּב הַמַּהֲרָש"א דְּלַכְאוּרָה לְפִי הַמּוֹבֵן יִהִיָּה חוֹטָא נִשְׁכַּר, שִׁיְהִיָּה כָּל עַם הָאֲרִץ פּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עוֹל תוֹרָה וּפּוֹטֵר עֲצָמוֹ מִדִּין תַּלְמוּד תוֹרָה כִּי טוֹב לוֹ כֵּן שִׁיְהִיָּה זְדוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת לוֹ כְּשַׁגְּנוֹת מִשְׁלִימּוּד וְיִהִיָּה נַעֲשׂוֹת לוֹ הַשַּׁגְּנוֹת כְּזִדּוֹנוֹת. גַּם קִשָּׁה לְמַה יִּהִיָּה נַעֲשׂוֹת הַזְּדוֹנוֹת כְּשַׁגְּנוֹת בְּעַם הָאֲרִץ לְעִנְיָן עוֹנֵשׁ כִּיּוֹן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּזִדּוֹן. וְנִרְאָה לּוֹמַר דְּלְמַעֲלַת הַלִּיְמוּד אֲמַר כֵּן, וְהִכִּי קֵאֲמַר, דְּשַׁגְּנוֹת, דְּהֵיִינוּ דְּבַר הַרְאוּי לְהִיּוֹת סַתֵּם בֵּן אָדָם נִכְשַׁל בַּה בְּשׁוּגַג, שְׂאִינוּ יוֹדַע שֶׁהִיא עֲבִירָה, כְּגוֹן זְדוֹן שְׂבַת וְשַׁגְּנַת מְלֹאכָה שְׂאִין כָּל אָדָם יוֹדַע כָּל הַמְּלֹאכָוֹת הָאֲסוּרוֹת בּוֹ, נַעֲשׂוֹת לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים כְּזִדּוֹנוֹת, שֶׁהוּא יוֹדַע בְּאִיסוּרָם וְהוּא נִזְהָר בָּהֶם כְּמוֹ שְׁנוֹהֵר כָּל אָדָם בְּזִדּוֹנוֹת, כְּמוֹ זְדוֹן שְׂבַת שְׂכַל הָעוֹלָם יוֹדַע אִיסוּר מְלֹאכָה כּו'. וְהוּא שְׂאֵמֵר שְׂשַׁגְּנוֹת תַּלְמוּד עוֹלָה לוֹ זְדוֹן, שִׁיְהִיָּה נִזְהָר מִמֶּנּוּ, אֲבָל בְּעַמִּי הָאֲרִץ אֲמַר שְׂזִדּוֹנוֹת כּו', דְּהֵיִינוּ דְּבַר הַרְאוּי לְהִיּוֹת זְדוֹן בְּסַתֵּם בֵּן אָדָם, כְּגוֹן זְדוֹן

שבת וכל הדברים הידועים באיסורם, הנה מתוך שאינו לומד אינו נזהר בהם וגם הזדונות קרובים לו לעבור כמו השגגות לשאר בני אדם.

ומזה נסמך זה המאמר החרדים על דברו אלו תלמידי חכמים שהם חרדים במצות ה' להזהר בהם אף בשגגות כמו בזדונות. ואמר אחיכם אלו בעלי מקרא, הם הקטנים אף שלא הגיעו עדיין למעלתכם, אחיכם הם, כי אפשר שבגדולתם יגיעו למעלתכם. ושונאיכם הם בעלי משנה, ושנאיכם מלשון משנה [ולא מלשון שנאה], וגם הם אפשר בגדולתם יגיעו למעלתכם. ואמר מנדיכם אלו עמי הארץ, שאין רצונם להגיע למעלתכם, וע"כ קראם מנודים ומרוחקים הם מכם.

ויש לדקדק שאמר ונראה בשמחתכם, משמע שאלו הג' כתות בעלי מקרא ובעלי משנה ועמי הארץ והנביא עמהם יראו בשמחת התלמידי חכמים, אבל הם עצמם לא יהיו בכלל שמחה, ולבסוף קאמר כו' וישראל ישמחו דמשמע דכל ישראל ישמחו. ויש לפרש דהכי פירושו, אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם דאלו הג' כתות שהולכים אחר פשוטו ונגלה של התורה ואין להם עסק בנסתרות, כמו בעלי התלמוד שהולכים בעמקי ההלכה ודרכים הנסתרים, הם אומרים שזה שלא הגיעו להשגה זו יחשבו להם הג' כתות למעלה, וזה שאמרו למען שמי, כי בשבילם שאין דורשין במופלא יכובד ה', כמ"ש כבוד אלהים הסתר דבר. וע"כ אמר שמא ע"י שיאמרו כן להחזיק זה להם למעלה אף אם ירצו אחר כך להגיע למעלת התלמידי חכמים פסק סברם, שא"א להם להגיע למעלת תלמידי חכמים, ואמר ונראה בשמחתכם, שהנביא עם הג' כתות יתראו בכלל שמחת התלמידי חכמים, הנביא כלל עצמו עמהם לפי שחכם עדיף מנביא, שאמר שהוא עם הג' כתות אם ירצו יגיעו למעלת החכם, שאף עם הארץ אם יתן לבו ללמוד אפשר לו להגיע למעלת תלמידי חכמים, כמו שמצינו ברבי עקיבא שהיה עם הארץ ונעשה תלמיד חכם. וכינה לימוד תלמיד חכם לשמחה, לפי שהוא עומד בהלכה על בוריו, מה שאין כן בעלי מקרא ומשנה.

והפני יהושע הביא דברי המהרש"א הנ"א וכתב עליהם ודברי פי חכם חן, אלא דאכתי קשה דהא קרא לאו הכי מידרש, דכתיב הגד לעמי פשעם ודרשינן אלו תלמידי חכמים, משמע דנחשב לו לפשע ולפירושו צ"ע. על כן נראה כפשטא דמלתא לענין עונש, ואפילו הכי לא לקתה מדת הדין, דנהי דעם הארץ אין נפרעין ממנו על השגגות, ואדרבא דאפילו על הזדונות מקילין עליו, לאו מעליותא הוא לדידיה, דכבר הוא נענש עונש גדול על עון ביטול תלמוד תורה ששקולה כנגד כל העבירות ובוה נכללו כל השגגות ונחשבו לו כזדונות בהאי עון דביטול תורה, שאילו למד לא בא לכלל כל אלו, ומשום הכי אמרינן נמי דתחילת דינו של אדם על ביטול תורה, וא"כ אחר שכבר קיבל דינו על ביטול תורה תו לא שייך בעונש

גדול על השגגות דעבירות עצמן וכן על הזדונות מקילין עליו שכבר נכלל ענשן בהדי ביטול תורה, מה שאין כן בתלמיד חכם דאיירי הכא שעוסק בתורה כל ימיו אלא שעסק במשנה יותר מבתלמוד כדפרש"י, וא"כ לא שייך לענשו כלל על ביטול תורה, דאדרבא משנה נמי מידה שנוטלין עליה שכר היא, אלא אם נכשל באיזה עבירה ע"י התעצלותו בתלמוד שלא ידע להזהר היטב במעשיו מחמירין עליו בגוף העבירות דכמזיד דמי שהיה לו ללמוד ודו"ק:

ובספר בניהו בן יהוידע כתב, מנדיכם אלו עמי הארץ, פירוש שהתלמידי חכמים שנואין ומתועבין להם כנדה. והא דהמשילם לנדה, מפני כי הנדה מתועבת בימי טומאתה וסופה להטהר ותדבק בבעלה, כן אלו עמי הארץ סופם להטהר ולהדבק בחכמים, וכמ"ש ונראה בשמחתכם, דעל כולם נאמר שמשותקים לראות בשמחת התלמיד חכם, וסופם לשמוח בשמחתם:

וכתב עוד, שמא תאמר אבד סברם ובטל סיכויים, נראה דאבד סברם קאי על בעלי מקרא ובעלי משנה, שלא למדו התלמוד שהוא המסביר סברא לדברי המקרא ולדברי המשנה, וכל הלימוד של הגמרא הוא אסבורי מסבר, וכל אדם קבלה נשמתו מהר סיני הסברא של לימוד הגמרא, ולזה אמר שמא תאמר כיון דאלו לא עסקי בתלמוד שהוא הגמרא, ששם הסברא, אבד חלק הסברא אשר קבלה נפשם בהר סיני. ואומרו בטל סיכויים קאי על עמי הארץ, וסיכויים קאי על השכר של עולם הבא, כי עיקר התענוג שם הוא בראיה כמו שאמרו רז"ל [ברכות י"ז ע"ב] צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, והיינו בראיה, וסיכויים הוא לשון ראייה כלשון חכמים שבתלמוד, ושמא תאמר כיון דאלו עמי הארץ לא למדו כלל, לא מקרא ולא משנה, אבד עונג הראיה שלהם בעוה"ב, תלמוד לומר ונראה בשמחתכם, כי לבסוף כולם יתקנו, וכולם יראו בשמחה של התלמיד חכם, שהיא תהיה בראיית פני השכינה, שגם להם יהיה חלק בשמחה זו:

ומה שהיו אומרים מעיקרא למען שמי יכבד ה', קשה גבי עמי הארץ מה יש בידם דבר שיכבד בו ה'. ונ"ל על פי מה שאמר הכתוב [קהלת ב' י"ג] וראיתי שיש יתרון החכמה על הסכלות כיתרון האור מן החשך, על כן אם היו הכל חכמים לא היה נראה כבוד לחכמה בעולם אחד ממאה ממה שיש לה עתה בהיות נמצאים עמי ארצות, ונמצא ע"י עמי ארצות יתגלה כבוד החכמים, שהוא כבוד התורה, וכבוד התורה הוא כבוד השי"ת:

פרק שלישי

המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו שילים ולא רצה לישבע שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם למי שהפקדון אצלו

נשבע ולא רצה לשלם נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבה ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון:

[לי"ד ע"א] אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא שילם שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם אף על פי שלא שילם וכו'. אמר רב פפא שומר חנם כיון שאמר פשעתי מקנה ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה בגניבה שומר שכר כיון שאמר נגנבה מקנה ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה בשבורה ומתה שואל שאומר הריני משלם לא מקני ליה כפילא במאי הוה ליה למפטר נפשיה במתה מחמת מלאכה מתה מחמת מלאכה לא שכיח איכא דאמרי אמר רב פפא שואל נמי כיון שאמר הריני משלם מקני ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה אמר ליה רב זביד הכי אמר אביי שואל עד שישלם מאי טעמא הואיל וכל הנאה שלו בדיבורא לא מקני ליה כפילא וכו'.

אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מאי וכו' תיקו.

הסוגיא עוסקת בשומר שהיה יכול לפטור עצמו בשבועה, וויתר על זכותו להשבע ולהפטר, דאמרינן שתמורת ויתור זה מקנה לו בעל הבהמה את הזכות לקבל את הכפל אם ימצא הגנב, ובגמרא נחלקו אם די בקבלה בעלמא בשואל, ונסתפקו בעוד ספיקות בענין זה.

והעולה להלכה מהסוגיא בתוספת ביאור המבואר בסוגיא ובמפרשים, המפקיד אצל חברו בהמה או כלים ונגנבה ממנו או נאנסה ולא רצה לישבע ושילם להמפקיד דמי שווי החפץ ואחר כך נמצא הגנב ושילם כפל או בבהמת פקדון שהגנב שחטה ושילם תשלומי ארבעה וחמשה, נוטל השומר את הכפל והארבעה והחמשה, ולמסקנא טעמא דמילתא דאזלינן בתר אומדנא דדעת הבעלים להקנות לו את הכפל והד' וה' בעבור זה ששילם לו הקרן, כיון שאין הריחוק בזה מגוף החפץ אלא מן הצד ואין לו היזק בזה ניחא ליה להקנותו להשומר כשישלם לו הקרן, אבל שבח דמגופיה כמו גזיה וולדות לא מקני ליה. ובגמרא שאלו באיזה קנין קנה השומר את הכפל והד' וה', דהא הכפל לא יוכל להקנותו דהוה דבר שלא בא לעולם, וזה אין לומר דבביאת הכפל לעולם מקני ליה, דהא קיימא לן שאפילו הבעלים אינם רוצים שיקבל השומר את הכפל מהגנב מ"מ נוטל השומר בע"כ משום דהבעלים הקנו ליה מקודם, והרי מקודם הוה דבר שלא בא לעולם. ואמרו למסקנא דנעשה כמו שא"ל בשעה שמסרה לו לשומר לכשתגנב ותרצה לשלם לי הרי פרת קנויה לך מעכשיו, שיהיה הכפל שלך, ולא לשבח דמגופה, ואין הקנין סמוך לגניבתה, דא"כ אם בעת הגניבה היתה שלא ברשות השומר כגון שעמדה באגם אין ביכלתו לקנותה, אלא הקנין הוא בעת תחלת השמירה דאז היא ברשות השומר.

ולאו דוקא ששילם אלא כיון שאמר הריני משלם, אף על גב שלא שילם עדיין בההיא ניחא נפשיה שהבטיח לו לשלם מקנה לו הכפל. ולקמן מבואר כי משביעים אותו שבועה שאינה ברשותו, ודעת הרא"ש דדוקא כשנשבע שבועה שאינה ברשותו אז מקנה ליה באמירתו את הכפל אבל בלא שבועה אינו מקנה לו באמירה בלבד. אמנם רוב הפוסקים חולקים בזה [ש"ד].

וכל זה בשומר חנם ושכר, אבל בשואל אמרו חז"ל כיון שכל ההנאה שלו הוא אינו מקנה לו הכפל עד שישלם דא"צ להחזיק לו טובה בשביל אמירה בעלמא, ואפילו נשבע שאינה ברשותו אינו מקנה לו עד שישלם, ואפילו התנה להיות כשומר חנם הדין כן [נמק"י] וכן שומר חנם אף שהתנה להיות כשואל, מ"מ בזה דינו כשומר חנ. וכן אפילו כשנשבעו שבועת שומרים ופטרו עצמם ואחר כך נמלכו לשלם, הכפל שלהם, אך בזה אינו מועיל אמירה עד שישלמו, דאינו סומך על אמירתו כשכבר פטר את עצמו ע"י שבועה.

וכל זה הוא דוקא כששילם לו מרצונו, אבל היכא שהכריחו הדיין עד שהוכרח לשלם כגון שאמר פשעתי בה ולא רצה לשלם או שאמר איני יודע היכן הנחתני ולא רצה לשלם והדיין הכריחו וגבה ממנו בע"כ אינו מקנה לו הכפל [מבואר בגמ']. אבל אם ברצונו שילם לו אף שנתחייב בדין לשלם, כגון שפשע בה ואמר פשעתי ורוצה לשלם מקנה לו הכפל, והטעם דכיון דהשומר חנם היה יכול לפטור את עצמו בטענת גניבה ושומר שכר בטענת אונס והשואל במתה מחמת מלאכה, כיון דלא אטרחיה בדין ודברים מקנה לו שבחא דמעלמא ומוזה נראה דאם היו עדים על חיובו, כגון שראו עדים שפשע בה, אינו מקנה לו הכפל דהרי לא עבד ליה שום ניחא נפשיה, שלא היה יכול לפטור את עצמו, ובירושלמי פוטר גם בכה"ג אמנם בתלמוד שלנו לא משמע כן [רמב"ן] ויש מי שאומר דה"ה אם היו להם עדים על הפטור, כגון ששומר חנם היו לו עדים על הגניבה ועכ"ז שילם לו אינו מקנה לו הכפל, דזה לא עלה על דעת המפקיד שישלם לו בכה"ג ולכן גם מקודם לא הקנה לו בכה"ג [נמק"י]:

שומר שאמר אני נשבע ורצה המפקיד לגלגל עליו עוד טענות אחרות וחזר בו ואמר הריני משלם, אף על פי שהחזרה הוא מפני הגלגולים, מ"מ כיון דסוף סוף שילם לו ברצונו, הכפל שלו [רא"ש סוף שבועות].

אמרו בגמרא שאם אמר איני משלם וחזר ואמר הריני משלם הכפל שלו, אבל אם אמר בבית דין הריני משלם וחזר בו ואמר איני משלם, אף על פי שאינו יכול לחזור בו כיון שקבל עליו בבית דין לשלם, מ"מ הוי ספיקא דדינא אם זכה בהכפל או לאו כל זמן שלא שילם. וכן אם אמר הריני משלם ומת ואמרו היוורשים אין אנו משלמים, או שלא הספיק לתבוע אותו עד שמת הנפקד ותבע לבניו

ושלמו, או ששלמו בני הנפקד לבני המפקיד, כל אילו עלו בתיקו והווי ספיקא דדינא דשמא לא הקנה הכפל רק להנפקד בעצמו ולא לבניו אף ששלמו כיון שהאב לא אמר שישלם, וכן הווי ספק כששילם לו החצי או ששאל שתי פרות ושילם אחת מהן או ששאל משותפין ושילם לאחד מהן חלקו או שותפין ששאלו ושילם אחד מהם, או ששאלו מהאשה מנכסי מלוג שלה ושילם לבעלה או אשה ששאלה בהמה לעבוד בה עבודת קרקע של נכסי מלוג שלה ושילם בעלה בכולהו הווי ספיקא דדינא, וכתב הר"ף דחולקין ביניהם הכפל, ואם תפס אחד מהם אין מוציאין מידו אפילו בחוץ לארץ שאין דנין דיני כפל, והטעם שיחלוקו הוא לפי שאין אחד מהם מוחזק. אבל הרא"ש פסק דהמפקיד חשוב כמוחזק שהרי הבהמה שלו היא והכפל שלו:

וכל זה לענין כפל וכו', אך כמו שמקנה לו הכפל כמו כן מקנה לו כל שבח דמעלמא, לפיכך אם הוקר החפץ אחר שהופקד בידו ונמצא החפץ אחר ששילם לו או אמר לשלם, הווי היוקר של הנפקד מהטעמים שנתבארו וא"צ ליתן אלא דמי שויו של שעת הפקדון [סמ"ע סימן רצ"ה], ויש אומרים שמשלם לו כפי שויו של שעת הגניבה. וכן כשיש עדים מתי נאבד ואין יודעים אם בפשיעתו ואם שלא בפשיעתו ושילם לו, כל שבח דיוקרא שבא אחר הגניבה הוא של הנפקד [ש"ד]:

דף ל"ד ע"ב

אמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו מאי טעמא היישינן שמא עיניו נתן בה.

וכן הוא להלכה בשו"ע [ס]. וכל זה בדבר ששייך לחשוד שנתן עיניו בו, אבל אם היה הפקדון דבר שכל מינו שוה וגם מצוי לקנותו בשוק כמו פירות ויריעות של צמר ושל פשתן השוות בכל ענינם זל"ז, או קורות שאינן מצויירות וכל כיוצא בהם ה"ז משלם ואינו נשבע. אבל אם היה הפקדון בעל חי או בגד מצוייר או כלי מתוקן או דבר שאינו מוצא לקנות בשוק כמותו, אף שכל מינו שוה חוששין שמא עיניו נתן בו ורצונו לעכבו לעצמו, ולכן משביעין אותו בנקיטת חפץ שאין החפץ ברשותו שנגנב או נאבד ואחר כך משלם, ומרויח שא"צ לישבע ששמרו כראוי שלא פשע ושלא שלח בו יד, דזה ירא לישבע דשמא לא שמר כראוי באיזה זמן או שמא פעם אחת נהנה מן הפקדון והווי שליחות יד [סמ"ע] ודעת הרא"ש דה"ה אפילו קבל כבר המפקיד התשלומין מידו מ"מ ביכלתו להשביעו אחר כך שבועה זו שאינו ברשותו, וה"ה לשארי השומרים כגון השואל שאמר מתה או נגנבה ושומר שכר והשוכר שאמר נגנבה או נאבדה, אף על פי שהם חייבים לשלם משביעים אותה שבועה שאינה ברשותם ואחר כך משלמים דמי הבהמה או החפץ, מפני שאנו חוששין להם שמא עין נתנו בה, ואם אמרו הבעלים

שהיה שוה יתר על זה כולל בשבועתו שאינו שוה אלא כך וכך. ואין חילוק בזה בשומרים בין שאומרים שחייבים לשלם ובין שאומרים שאין חייבין לשלם, אלא שמפני שאין רצונם לישבע שבועת השומרים משלמים מ"מ שבועה שאינה ברשותו נשבע:

נמצא דכל שומר שנשבע שבועת השומרים כולל בשבועתו ג' דברים, ששמר כדרך השומרים שלא פשע בה וזה שאירע הסיבה להפקדון הוא שלא ע"י פשיעתו, וגם נשבע שאינה ברשותו שזהו עיקר שבועת השומרים שחייבתו תורה, והיא שבועה שנגנבה או נאבדה או נאנסה, וצריך להקדימה משבועה שלא פשע בה, ואפילו הקדים את השבועה שלא פשע ושמה שאירע להפקדון היתה שלא בפשיעתו, מ"מ צריך לישבע גם את השבועה שאינה ברשותו, דיכול להיות אמת שנגנבה אבל הגנב החזירה לו או שנאבדה ומצאה או נאנסה והוסר האונס. וכן צריך לישבע שלא שלח בה יד קודם שאירע המאורע הפוטר אותו. אך אם רצה לשלם נשבע שאינה ברשותו אם הוא דבר שאינו מצוי, או שאין כל מינו שוה, וכולל בשבועתו שכך וכך היה שוה אם המפקיד אומר שהיה שוה יותר.

המלוה את חבירו על המשכון, ואבד המשכון, ואמר לו סלע הלוייתך עליו, שקל היה שוה. והלה אומר: לא כי אלא סלע הלוייתני עליו סלע היה שוה וכו'.

יבואר אי"ה במקומו שבועות מ"ג ע"א.

דף ל"ה ע"א

כל לא ידענא פשיעותא היא.

יבואר אי"ה לקמן מ"ב ע"א.

אמרי נהרדעי שומא הדר עד תריסר ירחי שתא. ואמר אמיר אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי שומא הדר לעולם. והלכתא שומא הדר לעולם. משום שנאמר ועשית הישר והטוב וכו'.

ובסוגיא ובשולחן ערוך [הו"מ סימן ק"ג] ובנושאי כלים והאחרונים מבוארים פרטים רבים בעניינים אלו ונביא כאן את עיקרם.

שומא הדרא לעולם משום שנאמר ועשית הישר והטוב, ולכן בית דין ששמו קרקע לבעל חוב בין בנכסי לזה בין במשועבדים שביד הלוקח ולאחר זמן השיגה ידו של לזה או נטרף או יורשיהם והביאו לבעל חוב מעותיו, מסלקין אותו מאותה קרקע אפילו שהתה בידו כמה שנים, וא"צ שום קניין להקנותה להלוה אלא סילוק בעלמא [ש"ד]. ומדוע נקרא דבר זה ישר וטוב, דהוא באמת לפנים משורת הדין, שקרקע הנלקחת מאדם בעל כרחו הגם שנלקחה ממנו בדין ע"פ בית דין מ"מ ישר וטוב הוא

להחזירה לו כשמשלם המעות מפני עגמת נפש, דלכל אדם חביב קרקע שלו, ולזה המלוה אין נ"מ בזה, דהרי הלוה לו שישלם לו במעות. ויש אומרים דלוקח לא יוכל לסלק את המלוה אחר שנבאה, דרק ללוה ויורשיו יש בזה הישר והטוב ולא ללוקח, דהוא עשה שלא כהוגן שנכנס בשיעבודו של מלוה ודי לו אם יקבל מעותיו מן המוכר ולמלוה ישאר שיעבודו, ואם אין ביכולתו להוציא מעותיו מן המוכר איהו דאפסיד אנפשיה במה שקנה שיעבודו של אחר [לבוש]. ויש מי שאומר דאפילו לדיעה ראשונה שהלוקח יכול לסלקו מהקרקע היינו דווקא אם משלם לו כל חובו, אף שהקרקע אינו שוה כל כך מ"מ יכול המלוה לומר לו או תפרע לי כל החוב אם הקרקע חביבה עליך או לא אסתלק מהקרקע [ביאור הגר"א סימן קי"ד ס"ק כ'] ואם המלוה ששמו לו הקרקע הוא קטן א"צ להמתין עד שיגדל ונוטלין אותה גם בקטנותו [ש"ך]. ויש מי שחולק בזה משום דס"ל דכשהמלוה מחזיר הקרקע צריך להקנותה בקניין ואין קניינו של קטן כלום, אבל לפי מה שנתבאר דא"צ קניין גם בקטנותו מחזירין. ויש מפקפקים בזה מטעם אחר, כיון דמדינא לא הדרא אלא משום ועשית הישר והטוב וקטן לאו בר ועשית הישר והטוב כמו בדינא דבר מצרא [אורים ותומים], ולפ"ז גם כשיגדל אין לו להחזיר. וצ"ע לדינא. ודווקא שומת קרקע הדרה, אבל שומת מטלטלין לא הדרה, דבמטלטלין לא שייך עגמת נפש כל כך, דביכולת להשיג אחרים, ואף אם הוא חפץ יקר שקשה להשיגו מ"מ לא תקנו במטלטלין שיוחזר [ש"ס]:

אם המלוה סתר ובנה ולא השביח הקרקע בכך אינו נוטל הוצאתו דחשבינן לקרקע תמיד בחזקתו של לוח, ויש אומרים דנוטל הוצאתו, דהקרקע היא ברשות המלוה ובחזקתו, ולזה הסכימו האחרונים דהא מדינא לא הדרה אלא דחכמים תקנו זה מפני הישר והטוב ואיך נאמר שהיא בחזקת הלוה, ולכן אפילו אם הוי ספיקא דדינא המלוה הוא מוחזק והלוה בא להוציא מידו [סמ"ע]:

ואם השביחה הקרקע אם השביחה מאליה שלא מחמת הוצאת המלוה, כגון שנתעבו האילנות וכה"ג או שנתיקרו קרקעות, אינו נותן לו אלא דמי חובו בלבד, דכיון שע"פ תקנת חכמים שומא הדרה לעולם הרי המעות שביד הלוה כהלואה, ואם יטול המלוה יותר מחזי כריבית אף שהוא כמקח גמור שהרי אוכל פירות. ויש אומרים דאם נתיקרה לא הדרה אלא כשעת היוקר, דאין סברא שיצפה הלוה על שעת היוקר ויפדנה במקח הזול ואיכא נעילת דלת בפני הלויין. ואם הזולו קרקעות לא הפסיד המלוה כשרוצים לסלקו ויתנו לו כל דמי חובו. כן מבואר כל זה בשו"ע. וכתב ערוך השלחן דהוא הדין בשנתקלקלה מעצמה, דיכול המלוה לומר לדידי שוה לי כל דמי חובי, אבל במה שהוציא ולא השביח אינו יכול לומר כן לדיעה ראשונה הנ"ל, מפני דאין זה ממעות החוב.

ואם השביחה הקרקע מחמת הוצאה שהוציא המלוה נשבע המלוה כמה הוציא ונוטל הוצאותיו או שמברר כמה שהוציא או ע"פ שומת בקיאים, ובהשבח נוטל חלק כדין יורד ברשות [המבואר בסימן שע"ה], ויש אומרים דאם הוציא עליה והשביחה לא הדרה כלל דפנים חדשות באה לכאן [סמ"ע], ועוד דאם אף בכה"ג יהיה לו רשות להלוה לקבלה בחזרה לעולם לא יטריח המלוה להוציא הוצאות, כי למחר יבא איש אשר לא עמל בו ויקחנו ואין זה ישר וטוב, לפיכך אפילו אם רצונו לשלם לו כל שוויה אינו מחוייב להחזירה [אורים ותומים], וכן עיקר.

אם קנו מיד הלוה שלא יוכל לסלקו אין אחר קניין כלום ושוב אינו יכול לסלקו, ואין זה קנין דברים, דהקנין הוא על הקרקע שתהיה של המלוה עד לעולם. וכן אם הלוה עצמו הגבה למלוה בחובו קרקע בלא בית דין לא הדרה ליה, ואף שמקודם נדונו בעד החוב בבית דין, מ"מ כיון שהגביה היתה שלא בבית דין לא הדרה ליה [ש"ך]. דדווקא כשגבה ע"פ בית דין ולקחה בעל כרחו של לוח יש בזה ישר וטוב להחזירו, אבל כשהלוה עצמו שילם לו בקרקע הוה כמכירה ולא שייך בזה הישר והטוב:

קרקע שבית דין שמו אותה לבעל חוב ואחר כך שמאזה בית דין לבעל חוב של זה המלוה הרי זו חוזרת ללוה ראשון, דלא יהא כח בעל חוב זה גדול מכחו של בעל חוב הראשון. ומיהו בזה יפה כחו שאם שמאזה לראשון במאה ושמאזה לו במאתים או ששמאזה לראשון במאתים ולו במאה לעולם לא יחזירנה אלא במאתים, דכששמו לראשון במאתים יכול לומר לו כיון דבאת מכח המלוה שלך ולו הוכרחת ליתן מאתים ואני בא מכחו תתן לי ג"כ מאתים, ואם שמאזה לו במאתים וודאי דאין זה ישר וטוב שיפסיד מחובו אף שהראשון לא היה נוטל אלא מאה:

קרקע ששמו לבעל חוב ומכרה הבעל חוב או נתנה במתנה אינה חוזרת, דדווקא בעל חוב בעצמו יש עליו בזה הישר והטוב להחזירה דלא היה לו על הלוה רק חוב ממעות, אבל זה הלוקח או המקבל מתנה לא ירדו לה אלא על דעת קרקע שהוצרך להם ואין זה ישר וטוב שיחזירו, ואף מקבל מתנה שאין לו הפסד, מ"מ כל מתנה קיבל גם הנותן הנאה מהמקבל דאם לא כן לא היה נותן לו המתנה וה"ל כמכר, ואף על גב דהם אינם באים אלא מכח הבעל חוב והוא היה מחוייב להחזיר ואיך יפה כחם ממנו, מ"מ כיון דגם הוא לא היה מחוייב להחזיר אלא מפני הישר והטוב ואצלם אין זה ישר וטוב הלכך אין מחזירים [תוספות].

וכן אם מת המלוה ונשארה בירושה אינה חוזרת, דאף דיורש הלוה יש לו כח הלוה עצמו דהדרה גם לו, אבל יורש המלוה אינו כמלוה, כיון דבמלוה עצמו אינו אלא מפני הישר והטוב לא הטילו על היורש. ויש אומרים דדין יורש המלוה כמלוה עצמו וצריך להחזיר. אמנם

כל זה דווקא כשאין כאן אלא יורש אחד, אבל אם היו יורשים הרבה וחלקו הירושה ביניהם ונפלה קרקע זו לאחד בחלקו שוב אינה חוזרת, דאין זה כירושה אלא כמכירה, דאחין שחלקו כלקוחות הן, דזה שירש קרקע זו כמו שמכר להאחר חלקו בקרקע האחרת שבאה לחלקו של האחר והאחר מכר לו חלקו שבקרקע זו. וכן אם האב הוריש מחיים לאחד מבניו במהיום ולאחר מיתה שאותו הבן יקח קרקע זו לכד חלק ירושתו עם אחד הוה כמכירה ומתנה [סמ"ע]. וכן אם מלוה זה שמאה לקרקע זו לבעל חוב שלו מדעתו בלא בית דין אינה חוזרת והכל מפני הטעם הנ"ל.

קיימא לן דבעל בנכסי אשתו דינו כלוקח. ולכן אם המלוה היתה אשה ושמו לה קרקע ונשאת דין הבעל כלוקח ואינו מחזיר. וכן אם הלוח היתה אשה ושמו ממנה קרקע לבעל חוב ונשאת אין מחזירין להם הקרקע לפי שהבעל הוא כלוקח אחר השומא ואין לו שייכות בקרקע זו, ולה ג"כ אין מחזירין דהיא כמי שמכרה כל נכסיה לבעלה. ויש אומרים דזה הוא דווקא כשמתה האשה, אבל בחייה דין הבעל כדין האשה קודם שנשאת, ואף דגם בחיי אשתו דינו כלוקח, מ"מ לענין זה אינו רק לאחר מיתה ולא בחייה.

קרקע ששמו לאשה בכתובתה י"א דלא הדרה [ש"ל ובי"ה], דעיקר שיעבוד כתובה הוא על הקרקע ויש אומרים דהדרה [ש"ד]. ויש מי שכתב דאם היתומים היו גדולים ונעשה שומא בבית דין דינה כמו כל בעל חוב והדרה, ואם היתומים היו קטנים דהבית דין הם יד יתומים ה"ל כאגב והוה מרצונו ולא הדרה [אורים ותומים]:

היתה השומא בטעות, כגון שומר חנם שפשע וחיבוהו לשלם ושמו קרקע שלו ואחר כך נמצא שהפקדון היה ברשותו והרשות ביד המפקיד לחזור דהשומא היתה בטעות, או שנאבד הפקדון ונמצא דיש רשות לשניהם לחזור, לא הוי שומא, והדרה ואפילו מכרה הראשון או הוריש, דכל שומא בטעות חוזר ונמצא הפקדון והפירות שאכל חוזרין. וה"ה אם שמוהו לבעל חוב בחובו ואחר כך נודע שהיה ללוה מעות דהוה שומא בטעות ואם ירצה המלוה יכוף ללוה שיקחנה ויתן לו מעותיו, אבל אם העשיר אחר כך אינו יכול לכופו שיחזור ויקחנה:

דף ל"ה ע"ב

השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה, והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אלא תחזור פרה לבעלים.

ולהלכה פסקינן [שולחן ערוך חושן משפט סימן ש"ז] כרבי יוסי, וההלכות המבוארות כאן בסוגיא ובפוסקים, השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר שלא ברשות המשכיר או אפילו

נתן לו רשות ומתה כדרכה או נאנסה, כיון שהשני חייב לשלם יחזרו התשלומין למשכיר ואף כשהמשכיר יודע שנאנסה [טור], ואף על גב דאם היה אצלו היה פטור בזה, מ"מ אין הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו וחשבינן כאילו הוא שלוהו של המשכיר להשאלו [רא"ש]. ואם אמר לשוכר אם תרצה תשאלנה ויהיה דינך עם השואל ודיני יהיה עמך, ישלם השואל להשוכר והשוכר פטור, כיון שהתנה כן. ודוקא כשיש עדים שנאנסה או מתה כדרכה או כשהשוכר בעצמו יודע כן ויכול לישבע ע"ז, דאם לא כן אף אם רק השכירה לאחר חייב בכל ענין לשלם. ובהשכירה לאחר, גם כשיש עדים שנאנסה, אם אין עדים שלא היתה תחלתו בפשיעה חוששין לזה כיון שהראשון אינו יכול לישבע שהשני לא פשע בה והשני אינו נאמן לו בשבועתו אם לא היה רגיל להשכירו כמבואר להלן, ושבועה שלא פשעתי היא מן התורה ובהכרח שישבע, וכשאינו יכול לישבע חייב לשלם. אמנם י"א דשבועה שלא פשעתי הוא רק דרך גלגול, ולפי זה פטור בכה"ג [נתיבות המשפט]:

שומר חנם או שומר שכר שהשאל או השכיר לאחר חייב בכל ענין לשלם, דהא השומר אין לו רשות להשתמש בה, וכשהשאלה או השכירה לאחר שישתמש בה הוי שליחות יד וחייב בכל ענין [שיטה מקובצת בסוגיא]:

מבואר בסוגיא דיש לפעמים שהשוכר פרה מחבירו יצטרך המשכיר לשלם להשוכר, כיצד ראובן ששכר פרה משמעון על מאה ימים וא"ל שמעון אם תרצה תשאלנה במשך הזה ויהיה דינך עם השואל ודיני יהיה עמך וחזר שמעון ושאלה ממנו על תשעים יום ומתה אצלו באונס הרי צריך לשלם לראובן פרה כדין שואל, דכיון שהתנה שיהיה דינו עם השואל מה לי שואל אחר או שהמשכיר שאלה, ולבד זה צריך המשכיר ליתן פרה להשוכר להשלים לו שכירות עשרה ימים מה שנשאר לו מקודם מהמאה יום כשהשאלו להמשכיר. ואם השאלו לכל ימי השכירות אפשר דבטל ממנו שם שוכר כיון שלא השאיר לעצמו משכירותו שום זמן [תוד"ה אגרה]. ומה שאמרנו שצריך ליתן לו פרה לעשרה ימים הוא דוקא בשואל פרה סתם, אבל שאל פרה זו ינכה לו שכרו שנוטל בעד אלו הימים בעת שמשלם לו ואין צריך ליתן לו פרה אחרת.

דף ל"ו ע"א

אתמר, שומר שמסר לשומר. רב אמר פטור, ורבי יוחנן אמר חייב. אמר אבבי לטעמיה דרב לא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר, דעלווי עלייה לשמירתו. אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם, דגרועי גרעה לשמירתו פטור. מאי טעמא דהא מסרה לבן דעת. ולטעמיה דרבי יוחנן, לא מבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו, אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר, דעלווי עלייה לשמירתו חייב.

ולהלכה הוא בשו"ע [ח"מ סימן רצ"א], דקיי"ל דשומר שמסר לשומר חנם ולא מיבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעיה לשמירתו אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב ויש בזה שני טעמים, אביי סבר משום דהנפקד יכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, ורבא ס"ל מפני שיכול לומר לו אתה נאמן אצלי בשבועה והוא אינו נאמן אצלי. והנפקא מינה בין הטעמים, דלטעם דרבא אם הראשון היה בעצמו בעת האונס או בשומר חנם בעת הגניבה שיכול הוא לישיבע, או שיש עדים על הגניבה והאונס ואין אנו צריכין לנאמנותו של שני פטור הראשון [תודה את מהימנת] וכן הלכה, אבל לטעם הראשון הוי פושע בזה שמסרו ליד אחר וחייב בכל ענין משום תחילתו בפשיעה וסופו באונס דאולי אצל הראשון לא היה נארע אונס זה, אבל לטעם שני אין זה פשיעה כלל [רא"ש]. וכתב הרי"ף דאף דבודאי אין רצונו של אדם שיהיה פקדונו ביד אחר כמבואר בש"ס בכמה מקומות, כאן מדברים מענין חיוב תשלום, והוא מפני העדר אמונתו להשני, והכי פירושו, אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כי אינני מאמין לו, אבל במקום שא"צ לנאמנותו אין זה כלום.

וערוך השלחן רוצה לחדש דשומר שרצונו לקבל עליו אחריות אם השני יאבדנו באונס ולא יהיה לו עדים וגם הוא לא יהיה ביכולתו לישיבע רשאי למסור הפקדון לאחר, אך סיים דאף על פי שכן נראה מ"מ למעשה אינו אומר דבר זה מפני שהלשון של רבותינו בעלי הש"ע אינו מורה כן ולכתחלה אסור לשומר למסור לאחר, וצ"ע:

שומר שמסר לשומר חייב אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר משום דאומר לו את מהימן לי בשבועה והיאך לא מהימן לי בשבועה, ואפילו ידוע שהשני טוב וכשר יותר מהראשון, מפני שלכל אדם יש רשות להאמין ממונו למי שירצה, ומ"מ אם פשע השני רצה גובה מהראשון ואם רצה גובה מהשני ואינו יכול לומר לאו בעל דברים דידי את [ש"ד], כמו בשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר, וחייבו הוא מדר' נתן, דהא השני הוא שומר של הראשון [נתיבות המשפט]. ולכן אם הראשון היה שומר חנם והשני שומר שכר ויש עדים שנגנבה משלם השני, אף על פי שהראשון פטור מגניבה מ"מ כיון דהשני חייב להראשון לשלם ממילא דהתשלומין להבעלים דאין הלה עושה סחורה בפרתו של חברו [ערוך השלחן]. ומיהו שומר שמסר לשומר לפני המפקיד ולא מיחה בו פטור ואין דינו אלא עם השני, ואם מסר שלא בפני המפקיד רק אחר כך הודיע זה להמפקיד אין שתיקתו כהודאה וחייב הראשון, ומה ששתק לפי שהיה אחר המעשה, אלא אם כן הסכים בפירושו [סמ"ע סימן קע"ו ס"ק ל"ד]:

ומבואר בגמרא דכיון שאין החיוב רק משום נאמנות לפיכך אם דרך הבעלים להפקיד אצל השני דבר ששוה כהפקדון הזה פטור השומר הראשון מלשלם, אבל ביותר

מסכום שרגיל להפקיד אצלו יכול לומר דעל סך כזה אין רצוני ליתן לו נאמנות. וכן אם ידוע שזה הנפקד אינו רגיל לשמור בעצמו אלא מוסר פקדונותיו לאחרים דינו של המפקיד עם השני, וכשראשון מסר לשני והראשון היתה שמירתו בבעלים דפטור מכל דבר והשני היה שלא בבעלים חייב השני כיון שאין בו פטור זה והתשלומין בע"כ להבעלים [ש"ד]. וזה שאמרנו שכשרגילים הבעלים להפקיד אצל השני פטור הראשון זהו דוקא כשלא איתרע חזקת נאמנותו של השני בינתיים [ב"י]:

וזה שאמרנו דברגיל להפקיד אצלו דינו רק עם השני זהו כשלא המעיט הראשון בשמירה, אבל כשמיעט שהוא היה שומר שכר והשני שומר חנם או שהראשון הוא שואל והשני שומר שכר או שוכר דינו כאינו רגיל להפקיד אצלו, דהבעלים יכולים לומר כיון שבפעם הזאת רציתי להחמיר בשמירה פשעת שמיעטת בשמירה, ובכה"ג אין רצוני עתה גם אצל השני אף שאני רגיל להפקיד אצלו, ואם אין עדים על האונס או בשואל שמתה מחמת מלאכה צריך הראשון לשלם, ואף שהראשון היתה שמירתו בבעלים מ"מ חייב הראשון, דפטור זה לא מהני לפטור האונס שהיה אצל השני [הה"מ], אבל אם יש עדים שהשני שמר כראוי נפטר השומר הראשון, דבעיקר הענין אין זה פשיעה ממש, ואפילו לא היו שם עדים, אם השומר הראשון ראה ויכול הוא לישיבע ה"ז נשבע ונפטר. ויש מי שאומר דכשמיעט בשמירתו הוה פושע גמור וחייב הראשון בכל ענין ואינו כן [ש"ד], דזה לא הוה פושע רק שאין לו נאמנות על השני, ואדרבא יש מהפוסקים שסוברים דברגיל להפקיד אצלו אף כשמיעט בשמירתו פטור הראשון בשבועתו של השני, והעיקר כדעה ראשונה.

כל המפקיד אצל בעל הבית סתם על דעת אשתו ובניו ובנותיו ובני ביתו הגדולים הוא מפקיד [ל"ז ע"א]. בין שהפקיד כלים בין מעות, דכל אדם יודע שאין הבעל הבית בעצמו שומר תמיד לבדו וסומך על אשתו וזרעו ובני ביתו והוה כא"ל מסור השמירה לאלו, ואין חילוק בזה בין שומר חנם לשומר שכר [ש"ד סימן ע"ב ס"ק קל"ו]. ויש מחלקין וס"ל דשומר שכר צריך הוא לבדו לשמור [בדק הבית]. ואם מסר לבניו ובני ביתו הקטנים או לעבדיו הכנענים בין גדולים בין קטנים או לאחד מקרוביו שאינם עמו בבית ואין סמוכין על שולחנו, וכ"ש אם מסרו לאחר, ה"ז פושע, ואין אנו נותנים נאמנות להשני שיפטור הוא ע"פ שבועתו של השני, ולכן חייב לשלם, אלא אם כן הביא השומר השני עדים שלא פשע ובשומר שכר שנאנסה, או אם הראשון עצמו יכול לישיבע כנ"ל, וכן אם ידוע שגם מעותיו אינו מוסר לבני ביתו גם הם דינם כאחרים. וכן אם הניח אחרים ליכנס במקום שהפקדון מונח, אף על פי שאינם בחזקת גנבים, מ"מ הוי פשיעה וחייב לשלם כשנגנבה, אבל במי שידוע בודאי שאין דרכו

לשמור בעצמו פקדונותיו ורגיל למסור ביד אחר שאינו שרוי בביתו ואינו סומך על שולחנו דינו כמוסר לבני ביתו.

דף ל"ז ע"ב

אתמר פשע בה ויצאת לאגם, ומתה כדרכה. אביי משמיה דרבה אמר חייב, רבא משמיה דרבה אמר פטור.

ולהלכה נפסק בשולחן ערוך [חושן משפט סימן רצ"א סעיף ט'] כרבא, ונבאר את הכללים בעניינים אלו, קיי"ל דתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, כתב הרי"ף דכל זה הוא דוקא כשיש סברא לומר אלו לא פשע בה היה אפשר שגם האונס לא היה קורה, כגון שהניח החפץ במקום שמשומר לגבי גניבה ואינו משומר לגבי דליקה, והוה פושע לגבי שריפה ולבסוף נגנבה, אף על פי שזוהו שמירה לענין גניבה אינה שמירה כראוי לשריפה ופושע הוא בתחלתו, ולכן אף על פי שסופו באונס לענין גניבה מ"מ חייב דיכול להיות אם היה מטמינם במקום אחר כמו בקרקע לא היה בא האונס ג"כ שלא היו נגנבים משם, וכן כל כיוצא בזה שאם פשע בו ולא שמרו כראוי לענין אחד אף על פי שלבסוף נאבד באונס בענין אחר נחשב פושע וחייב לשלם, אם רק נוכל לומר שבלא הפשיעה היה באפשרי שגם האונס לא היה קורה. וכן כשאנסו ליסטים במקום שאינו שמור מגניבה ויכול להיות שאם היה מפקידם במקום השמור מגניבה לא היו באים הליסטים על אותו מקום הוה תחילתו בפשיעה וחייב. אבל דבר שבהכרח שאונס זה שאירע היה קורה גם במקום אחר, אפילו פשע בה ולא שמרה כלל, כגון שיצאת לאגם במקום דשכיחי גנבים וזאבים ומתה שמה כדרכה פטור, אף על פי שתחלתו בפשיעה גמורה מ"מ פטור שהרי אונס מיתה שאירע שמה היה נארע בכל מקום, דמלאך המות מה לו במקום זה או במקום אחר, ולא אמרינן דהבל האגם היה קשה לה, אם לא שידוע שההבל של אותו מקום מזיק לבהמות, דאז פשיטא דחייב:

וכן אם שמר בהמה בשדה והעלה אותה לראש ההר ונפלה ומתה, אם בההר היה מרעה יותר טוב מבעמק אין זו פשיעה כלל, דהא עשה כראוי ונפילה אנוס הוא, אבל אם לא היה שם מרעה טוב יותר ה"ז פושע במה שהעלה אותה, ולכן אף אם נפילה היה אנוס שלא היה יכול לתקוף בה שלא תפול חייב משום תחלתו בפשיעה [תורה"א אי הכי], וכ"ש אם לא היה אנוס גם בנפילה, שהיה ביכלתו לתקופה שלא תפול, דחייב אף במרעה טוב, דהוה גופא הוה פושע, ואם מתה שם כדרכה פטור בכל ענין דהא אין האונס בא מחמת הפשיעה. ואם מעצמה עלתה לראש ההר, אם השומר תקפה ולא הניחה לעלות והיא תקפתו ועלתה ונפלה הוה אונס גמור, ואפילו היה שומר שכר פטור, ואם עלתה מעצמה והשומר לא מיחה בה והיה ביכלתו לתקופה שלא תעלה, אם שומר שכר הוא חייב ושומר חנם פטור, דנהי דאין זה אונס מ"מ גם פשיעה

לא הוה כיון שלא העלה אותה בעצמו, וזהו כעין גניבה ואבידה וכן כל כיוצא בזה:

ומבואר בסוגיין דמה שאמרנו דכשפשע בה ויצאת לאגם ונגנבה משם חייב ואם מתה פטור, דמ"מ אם גנבה הגנב משם ומתה כדרכה אצל הגנב חייב ולא אמרינן הא אפילו לא נגנבה היתה מתה, דכיון שנגנבה הרי אבודה היא ביד הגנב ואפילו אם לא היתה מתה, וחייב על שעת הגניבה. וכן כל כיוצא בזה כשהיה תחילתו בפשיעה וסופו באונס ונעשית הפשיעה ואחר כך נתהוה גם האונס חייב אפילו אם אין האונס מצד הפשיעה, דכיון דנעשית הפשיעה חייב על שעת הפשיעה, דמשעת הפשיעה הוה כאבוד, וגם בשומר חנם הדין כן. ויש מי שרוצה לומר דבאונס דלא שכיח כלל לא אמרינן תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב אף באונס שמצד הפשיעה, ואינו כן [ש"ד]:

דף ל"ז ע"א

אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה, ואיני יודע איזה מכם. או אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה, שהודה מפי עצמו.

וכן להלכה בשו"ע [ח"מ סימן שס"ה], והכא מדובר שהם אינם תובעים אותו מפני שאינם יודעים, אלא הגזלן אומר להם גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע למי, דמדינא אינו נותן אלא מנה והם חולקים ביניהם ולא אמרינן שיהא מונח עד שיתברר הדבר או עד שיבא אליהו, וזהו דוקא מדינא אבל אם בא הגזלן לצאת ידי שמים צריך לשלם לכל אחד ואחד אפילו כשטוענים שמא. ואף על גב דבפקדון בכח"ג פטור אף לצאת ידי שמים, כמבואר בסמ"ע ש', שאני התם דמדבר דהוה להו למידק, ולכן יש מי שאומר דדוקא כשאומר גזלתי שלא בפני הבעלים, אבל כשגזל בפני הבעלים אינו חייב להחזיר לכ"א אפילו בבא לצאת ידי שמים משום דהנגזל ה"ל למידק [ש"ד] וחלקו עליו, דעיקר ה"ל למידק היינו בעת הפקדון ובגזילה לא שייך לדקדק בעת שגזלו דהרי מפחד ממנו וגם אינו יודע שיחזיר לו, ועוד דבגזילה ודאי דצריך לקנוס את עצמו בבא לצאת ידי שמים וכן עיקר לדניא.

שנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתים, זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו. אמר רבי יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי, אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו וכו'.

העולה להלכה לפי המבואר בשו"ע [חושן משפט סימן ש'] ובפוסקים, שנים שתובעין לאחד כל אחד אומר הפקדתי אצלו מנה והוא אומר אחד מכם הפקיד אצלי ואיני יודע איזהו, שניהם נשבעים ונוטלים דפושע הוא במה שאינו זוכר מי הוא המפקיד. וכן אם שנים הפקידו אצלו זה מנה וזה מאתים וכל אחד אומר מאתים שלי והוא אינו יודע

של מי הם המאטים, כל אחד ישבע ויטול מאתים ומפסיד הנפקד מנה, דפושע הוא במה שלא דקדק מי הוא בעל המנה ומי הוא בעל המאטים. ואם תקשה למה צריכים שבועה, הא כל אחד מהם תובע ממנו מאתים והוא מודה במנה והשאר אינו יודע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, תירץ הנמקי יוסף דכיון דאחד מהם ודאי רמאי אין ביכלתם ליטול בלא שבועה. ועוד דהרי הוא יודע בודאי שאינו חייב לשניהם יותר מג' מאות והוא משלם מאה יותר ולכן איך יטלו בלא שבועה [הה"מ פ"ה]:

אמנם הוא דוקא כשתובעים אותו ושניהם טוענים ברי והוא טוען שמא, ולכן כיון שפשע חייב לשלם, אבל כשאין תובעין אותו, שגם להם הדבר ספק, הו"ל שמא ושמא ופטור מדינא מלשלם. לפיכך כשאומר בלא תביעה אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזהו, או שאומר אתם הפקדתם אצלי אחד מנה ואחד מאתים ואיני יודע מי הוא בעל המאטים, משלם לזה מנה ולזה מנה ומנה השלישי יונה אצלו, וי"א דיניחנה בבית דין כדי שלא יבא לעשות הערמה, ולכן טוב יותר שיהא מונח ביד בית דין עד שיבא אליהו או עד שיודה אחד לחבירו או עד שיחלוקו. וכן במנה אחת תהא מונח ביד בית דין. ומ"מ במנה ומאטים אם בא לצאת ידי שמים צריך להחזיר לכל אחד מאתים כיון שפשע, ובמנה אחת פטור אפילו לצאת ידי שמים, דבמנה אחת לא היה לו לדעת ולהעלות על לבו שיתהוו אצלו ספק על מי שלא הפקיד כלל, ולכן נהי דכשתובעים אותו נחשב כפושע וחייב מדינא, מ"מ כשאין תובעים אותו ומדינא פטור אין סברא לחייבו בזה אפילו לצאת ידי שמים. ואף על פי שבמנה אחת אם אין תובעין אותו א"צ ליתן לזה ולזה אף לצאת ידי שמים, מ"מ אם אומר אביכם של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה מכם, חייב ליתן לכל אחד מנה בבא לצאת ידי שמים, דדוקא בהם עצמם שפשעו ג"כ בזה במה שביניהם נפל ספק, אבל באביהם שהם אינם צריכים לידע חשבינן ליה כפושע בבא לצאת ידי שמים:

אמרו בסוגיין דאימתי צריך להחזיר לכל אחד מאתים כשהפקידו בשני כריכות, אבל כשהפקידו בכרך אחד אפילו תובעים אותו א"צ ליתן רק לזה מנה ולזה מנה ומנה שלישי יהא מונח בבית דין, ואפילו לצאת ידי שמים פטור. וי"א דאם תבעו אותו חייב לצאת ידי שמים אפילו בכה"ג, וטעמא דמילתא דכיון שהפקידו בכרך אחד יכול הנפקד לומר להם כיון שראיתי שאינכם מקפידים זע"ז והבאתם בכרך אחד לא הטרחתי עצמי לידע ולזכור תמיד מי הוא בעל המאה ומי הוא בעל המאטים.

ומה הוא כרך אחד, הרמב"ם מפרש בכרך אחד כמשמעו, שהביאו מעותיהם בכיס אחד, ושני כריכות כמשמעו אף שהפקידו זה בפני זה, והפשיעה היא שהיה לו לכתוב שם כל אחד על כיס שלו. ורש"י והטור מפרשים דלאו דוקא בכרך אחד, דה"ה כשהפקידו בשני

כיסין רק שהפקידו זה בפני זה, יכול לומר מאחר שראיתי שלא הייתם חושדים זה את זה לא נתתי לבי לדקדק מי הוא בעל המאטים, ושני כריכות מקרי כשהפקידו זה שלא בפני זה. וכתב הטור דלצאת ידי שמים חייב כשתובעין אותו.

כמו שהדין במעות כמו כן בחפצים, אם הפקידו אצלו שני כלים אחד גדול ואחד קטן וכל אחד אומר הגדול שלי ישבעו שניהם ויתן הגדול לאחד מהם ודמי הגדול לשני וישאר לו הקטן, ואם כל אחד מבקש הכלי יטילו גורל ביניהם או יעלוהו במקח. ואם הביאום בכרך אחד כאחד נותן הקטן לאחד ודמי הקטן להשני דשובר הכלי הגדול ונותן לו מקצתו ממנו [סמ"ע] והשאר יהא מונח שיודה האחד לחבירו או עד שיתרצו לחלוק או עד שיבא אליהו, ואינו מחוייב להוציא מעות מכיסו כדי דמי הקטן, ואף על פי שע"י השבירה תפסד קצת מ"מ מה לו לעשות. אבל בשני כריכות כשצריך לשלם לשניהם אינו יכול ליתן להשני את הקטן ולהשלים מכיסו עד דמי הגדול, דיכול לומר איני רוצה הקטן כי רצוני לקנות גדול בעד המעות שתתן לי.

והוא הדין לשנים שהפקידו שתי בהמות אצל רועה ומתה אחת מהן או שאחת גדולה ואחת קטנה או אחד הפקיד שתי בהמות והאחד בהמה אחת וכל אחד מהם אומר החיה שלי או הגדולה או השתים שלי ישלם לשניהם אחר שישבעו שבועה חמורה כמו במעות, ואפילו הפקידו יחד ומקושרים זה בזה אין דינם ככרך אחד, דאף אם היו מפקידים זה שלא בפני זה אין יכולים לשמור מרמאות, שהרי השני היה רואה אותה בשדה והיה יכול לומר שלי היא, ומבואר בגמרא [ע"ג] דאם הפקידו בעדרו שלא מדעתו, שהביאו אותן שלא בפניו, מניח הבהמה ביניהם ומסתלק, דהא לא פשע כלום כיון שלא מסרו לידו, ותהיה מונחת הבהמה המסופקת עד שיודה האחד לחבירו או שיתרצו לחלוק אותה או עד שיבא אליהו:

דף ל"ח ע"א

המפקיד פירות אצל חבירו, אפילו הן אבודין לא יגע בהן. רבן שמעון בן גמליאל אומר מוכרן בפני בית דין מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים.

ובגמרא אמרו מ"ט, אמר רב כהנא רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חבירו, ר"נ בר יצחק אמר חיישינן שמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר.

וכתב הרא"ש דנראה דהלכה כר"נ בר יצחק דבתראה הוא, כי תלמידו של רבא היה, וא"כ בזמן הזה [דאין תרומות ומעשרות] מודו רבנן דימכרם. וכתב עוד ברא"ש, מיהו מסתברא כפירוש ר"ת שפירש דר"נ בר יצחק אית ליה טעמא דרב כהנא, לפי שטעמו של ר"נ אינו מספיק אלא לפירות שאין מתוקננין ומתניתין בכל פירות איירי, אלא

שבא רב נחמן להוסיף בטעמו אפילו ביותר מכדי חסרונן.

ולהלכה כמבואר בשו"ע [חו"מ סימן רצ"ב], המפקיד פירות אצל חבירו ולא עירבן עם פירותיו אף על פי שרואה שחסרים ומתמעטין והולכים לא יגע בהם לפי שאדם רוצה יותר בפירותיו אף על פי שנתמעטו, בד"א כשחסרו חסרון הראוי להם, ואפילו חסרו במשך חודש ימים חסרון הראוי לשנה מ"מ ימתין שמא יבא, אבל אם חסרו יותר מכדי חסרון לשנה, אם המפקיד בעיר יודיענו ואם לאו מוכרן בבית דין.

המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו דבש ונפסד יין והחמיץ אף על פי שיותר לא יתקלקלו עוד, מ"מ עושה תקנה לבעל הפקדון כשאינו בעיר ומוכרן בבית דין, דהרי הסלים והקנקנים מתוספים בהפסד. וה"ה לפקדונות מטלטלים שרואה הנפקד שמתחילין להתקלקל וכשימתין יתקלקלו עוד, מוכרן ע"פ שומת בית דין לאחרים ולא לעצמו, ואם אין מתקלקלין לא יגע בהן מפני חשש זול, ואף על פי שידע בודאי שיזולו בזמן פלוני או אנסים יאנסו אותם, דשמא עד אותו הזמן יבואו הבעלים ויטלום אבל כשהגיע זמן הזול או האונס ימהר למכור ולהציל ממון חבירו [סמ"ע]:

דף ל"ח ע"ב

אתמר, שבוי שנשבה. רב אמר אין מורידין קרוב לנכסיו, שמואל אמר מורידין קרוב לנכסיו. בשמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין, כי פליגי בשלא שמעו בו שמת. רב אמר אין מורידין, דלמא מפסיד להו. ושמואל אמר מורידין, כיון דאמר מר שיימינן להו כאריס לא מפסיד להו.

דיני נכסי שבוי מבוארים בשו"ע [חו"מ סימן רפ"ה], ועיקר ההלכות המבוארות שם ובפוסקים, שבוי שנשבה והניח נכסים מוטל על הבית דין לשקוד בתקנתן שלא יפסדו נכסיו, ואין להם רשות ליתנם לאריס שכיון שאין מי שישגיח עליו לא יכוין אלא להרבות בפירות ולא יחוש להפסד הקרקע, לפיכך אם יש מי שרוצה להיות אפוטרופוס על הנכסים להשתדל בהן ולהעמיד אריס והוא ישגיח עליו שיעבדם כראוי אין תקנה גדולה מזו וימנו אותו אפוטרופוס. אמנם דבר זה אינו מצוי, דהאדם מתרצה באפוטרופוסות בשביל יתומים קטנים ולא לגדולים, ולכן

אין בית דין מצווין על זה להעמיד אפוטרופוס כי קשה למצוא [טור] ויש מי שאומר שאפילו אם יתרצה אחד להיות אפוטרופוס, כיון שאין חוב זה מוטל על הבית דין יכול היורש למחות שלא למנותו לאפוטרופוס [שם] דכיון דהיורש יכול בעצמו לירד להנכסים כדלקמן, יכול לומר לבית דין אני ארד להנכסים, אבל יש חולקין בזה וס"ל דאין היורש יכול למחות, דאין מורידים קרוב הראוי ליורשו לנכסיו אלא מפני ההכרח, ולכן כשנמצא איש נאמן שרצונו להיות אפוטרופוס למה לנו להוריד את הקרוב דאולי השבוי חי ואין רצונו בכך:

וכיצד עושין בנכסי השבוי, מבואר לקמן [ל"ט ע"א] דכל המטלטלין יהיו מופקדים ביד נאמן ע"פ בית דין, וכן אם הניח קמה לקצור וענבים לבצור ותמרים לגדור וזיתים למסוק שכל אלו הם כמטלטלים כיון שאין בזה טורח רב ימצאו על זה הרבה נאמנים שיתרצו בטירחא זו, ולכן בית דין יורדין לנכסיו ומעמידין בזה אפוטרופוס וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ומוכר הפירות ומניח דמיהם עם שארי המטלטלין בבית דין או ביד נאמן ע"פ בית דין.

ובקרקעות מורידין קרוב הראוי ליורשו, ולא שימכרם, אלא שיעבוד השדות והכרמים ויאכל פירותיהן. ואם ישיבא את הנכסים ישומו לו כאריס ויטול בהשבח כשארי אריסין, ואין חילוק בזה בין ששמעו ע"פ השמועה שלא בעדות ברורה [תוד"ה בשמעו] שמת השבוי ובין שלא שמעו שמת, רק בזה יש חילוק, דכששמעו שמת קודם שהורידו את הקרוב לנכסיו ואחר כך בא השבוי חי אין לו בהשבח כלום אלא מה שאכל אכל ומה שהוציא הוציא, משא"כ כשהורידוהו כשלא שמעו שמת, גם כשבא משביה שמין לו בהשבח כאריס, והטעם, מפני דכשלא שמעו שמת יש לחוש שהקרוב יחוש שמא היום או מחר יבא ויכחיש הקרקע ויראה רק להרבות בפירות ולא כלם, לפיכך אמרו שאף כשיבא יטול בשבח כאריס ולא יפסיד הקרקע, אבל כששמעו בו שמת ויורד בהקרקע בתורת שהיא שלו, גם בלא תקנה זו לא יפסידן, לפיכך אף כשאירע שהשמועה היתה שקר ובא חי אין לו כלום בהשבח ודינו כדין בעל שהוציא הוצאות על נכסיו אשתו דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, ואם הוציא ולא אכל דינו כיורד שלא ברשות דשמין לו, אם השבח יתר על היציאה נוטל הוצאותיו ואם ההוצאה יתירה על השבח נוטל כשיעור שבח, ואינו נוטל אלא בשבועה.